

A papság teológiájának súlypontjai a II. Vatikáni zsinat tanításában

1. A pap és szolgálatának helye az Egyházban

A papság teológiája a II. Vatikáni zsinaton folytatása kívánt lenni a Trentói zsinat tanításának, ám ugyanakkor egy megújított papság-teológia alapjait is le akarta rakni. E megújítás legfontosabb tényezői között első helyen az újszövetségi papság mélyebb biblikus megalapozásának az igénye állt. Ehhez csatlakozott a patrisztikus irodalomban és a korai liturgikus szövegekben kirajzolódó papság-teológia teljesebb beépítésének a szándéka. Mindezt úgy kívánta végrehajtani a Zsinat, hogy a reformáció által felvetett kérdéseket és kritikai szempontokat is igyekezett figyelembe venni, minden polémia nélkül. Az újraértelmezés során felhasználta a 20. századi pápai megnyilatkozásoknak a megújulás első lépéseit és csíráit mutató elemeit is. A biblikus, a patrisztikus és a liturgikus megújulás eredményeire támaszkodva és a reformáció kihívásaira is válaszolva egy teljesebb és pozitív módon kifejtett papság-teológia vázlatát akarta körvonalazni. E megújuló teológia sok mindent megismételt és megerősített a középkori zsinatok és a Tridentinum tanításából,¹ ugyanakkor bizonyos egyoldalúságokat tudatosan kiküszöbölt, hiányosságokat kiegyensúlyozott, a papság korábbi töredékes képét kiegészítette, s ami talán a legfontosabb: a papság teológiáját tágasabb horizonton, az Egyház teljes misztériumába ágyazva tárgyalta. Ennek legbeszédesebb jele, hogy az Egyház önértelmezésének alapdokumentuma, a *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció milyen szélesebb összefüggésben tanít a papságról.

A hittani rendelkezés első fejezete általában szól az Egyház misztériumáról, a Szentháromság egységében gyökerező létéről, szentségi természetéről, megalapításáról és küldetéséről. A második fejezet az Egyházzal, mint Isten újszövetségi népéről tanít, melyhez a *communio* különböző fokán beletartozik minden megkeresztelt krisztushívó, akik együtt Isten papi népét alkotják. A szolgálati vagy hierarchikus papság csak ezen a ponton jelenik meg először a dokumentumban, s itt is csak azért, hogy a hívők általános papságától fogalmilag megkülönböztessék. A konstitúciónak majd csak az Egyház hierarchikus alkotmányáról szóló harmadik fejezete fogalmazza meg egy hosszabb terjedelmű szakaszban a papság teológiájának alapjait, melyet a papok szolgálatáról és életéről szóló *Presbyterorum ordinis* határozat fejt ki bővebben. Természetesen, más zsinati dokumentumok is tárgyalják a papok szolgálatáról, de ezek a szövegek jobbra csak megismétlik, illetve egy-egy résszempontból konkretizálják a papi tevékenység valamely szeletét (AG, SC, AA stb.). A papság teológiájának a LG-ban elfoglalt helye már önmagában véve is világosan érzékelteti a papi létet és szolgálatot meghatározó fő koordinátákat: (1) A pap az Egyház üdvözítő misztériumának része, sajátos meghívását és szolgálatát az Egyházban kapja, az Egyházban éli, az Egyház javára; (2) A pap testvére azoknak, akikkel együtt osztozik az istengyermekség méltóságában, Krisztus követésében, a Szentlélek általi fölkenésben Istennek az erényes étellel való megdicsőítésére, az életszentségre szóló meghívásban. (3) A pap küldetése sajátos részesedés Krisztus és az egész Egyház küldetésében: a tanítói (prófétai, martúria), a megszentelői (papi, liturgia) és a királyi (pásztori, diakónia) küldetésben, mely által *communio* épül a Szentháromság egy Istennel és az Egyház tagjai, valamint minden ember között.

A LG-ban a papságról szóló megfontolások közelebbi kontextusa az Egyház hierarchikus alkotmányáról szóló harmadik fejezet, mely – amint maga a cím is jelzi –

---

¹ Vö. Karl J. Becker, *Der priesterliche Dienst II, Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Lehramt*, in QD 47, Freiburg im Breisgau 1970, 127 köv.

különösen is a püspökségre fókuszálva fejt ki a katolikus Egyház tanítását. A püspöki szolgálathoz való viszonya jelöli ki a papi lét és szolgálat második fő koordinátatengelyét. A LG szövege előbb részletesen tárgyalja a püspöki szolgálat mibenlétét, s aztán ehhez csatolja hozzá a papokról, majd a diakónusokról szóló rövidebb szakaszokat. Ez a felépítés jól tükrözi a zsinati teológia újdonságát a püspökség és papság viszonyának meghatározását illetően a trentói és általában a középkori skolasztikus teológiához képest. Míg ez utóbbi a közös *sacerdotium*ot tekintette a kiindulópontnak, s innét tekintve differenciálta a *sacerdos minor* és a *sacerdos maior* (magnus vagy summus) fokozatot,² addig a Zsinat számára az egyházirend szentségében a princeps analogatum a püspöki szolgálat, melyet a püspökké szentelés ad meg, s mely az egyházirend teljességét foglalja magában. A Zsinat egyértelműen tanítja a püspökszentelés szakramentalitását. A püspökszentelés közli az egyházirend szentségének teljességét, ez a szent szolgálat legfelső foka. A megszentelés hivatalával (munus sanctificandi) együtt megadja a püspöknek a tanítás és a kormányzás hivatalát is (munera docendi et regendi), melyeket azonban, a dolog természetéből adódóan, csak a kollégium fejével és tagjaival való hierarchikus közösségben lehet gyakorolni (LG 21,2). Míg az egyházirend középkori teológiájában általános nézet volt, hogy az áldozópapsághoz képest a püspöki hivatal „többlete” csak iurisdikciós természetű, legfeljebb szentelménynek tekinthető, vagyis az egyházkormányzatban betöltött nagyobb jogkört és felhatalmazottságot jelenti, melyet Róma püspöke, a pápa ad meg a püspöknek, addig a zsinat a püspökszentelési liturgia ősi szövegei és az egyházatyák tanítása alapján a kormányzás hivatalát is magából a püspökszentelés kegyelméből eredezteti.³ Közvetlenül maga Krisztus adja meg a hármas hivatalt és a betöltéséhez szükséges kegyelmet a püspöknek, hogy kiemelkedő és látható módon jelenítse meg a rábízott részegyházban Krisztust, a Tanítót, a Pásztort és a Főpapot. A papok úgy részesednek Krisztus hármas küldetésében és hivatalában, hogy „a püspökök szolgálatuk hivatalát” az egyházirend szentségének második fokán átadják nekik (LG 28). A presbiter a püspök által birtokolt egyházirend szentsége teljességéből részesedik a saját fokán a fölszentelés révén. Ez a függés és a belőle adódó hierarchikus kommúnió a püspökkel és a presbiterársakkal az, ami kijelöli a pap helyét az Egyház hierarchikus felépítésében.

Az Egyház hierarchikus alkotmányáról szóló harmadik fejezet a püspöki és a papi szolgálat tárgyalása után külön szakaszban szól a diakónusokról. A dogmatikus konstitúció lehetővé teszi a diakonátus jövőbeli helyreállítását, mint „az egyházi hierarchia sajátos és állandó fokozatát” (LG 29,2). A dokumentum tanítása szerint a diakónusok a hierarchia alsóbb fokán állnak, és „nem a papságra, hanem a szolgálatra kapják a kézfeltételt” (LG 29,1: non ad sacerdotium, sed ad ministerium). A „sacerdotium” az eukarisztikus áldozat bemutatásának és a bűnbocsánat szentségének a megszentelői szolgálatát foglalja magában. E „sacerdotiumban” a püspök és a presbiterek egyek; a presbitereket, jóllehet nem főpapok, a püspökhöz köti a közös papi méltóság (LG 28: sacerdotali honore coniuncti sunt). Ez a sacerdotium nem jellemzi a diakónusokat, s ez különbözteti meg őket a presbiterektől. Így a szövegek nem is használják a diakónusra a sacerdos kifejezést.⁴ Ugyanakkor a Zsinat egyértelmű tanítása szerint a diakónusok a kézfeltétel révén szentségi kegyelemben részesednek (vö. AG 16,6; CD 15,1), s így az egyházirend alsó fokán állva „szolgálnak Isten népének a liturgia, az Ige és a szeretet diakóniájában a püspökkel és papi testületével

² Vö. Karl J. Becker, *Der priesterliche Dienst II, Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Lehramt*, 39 köv.

³ Vö. Lukács László, A II. Vatikáni Zsinat a papságról, in *Teológia XLI* (2007/1-2) 54-63; Vö. Guido Bausenhardt, *Die „communio hierarchica” in der Verantwortung für die Katholizität der Kirche*, in *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil*, (Hrsg. P. Hünermann), Bd 5, Freiburg-Basel-Wien 2006, 157-177, itt: 157.

⁴ E különbségtétel abban is megmutatkozik, hogy az egyházirend szentségében való részesedésüket nem konszekrációnak, hanem ordinációnak nevezik. Vö. CD 15,1: „presbyteri ... consecrati sunt veri Novi Testamenti sacerdotes ... diaconi, qui ad ministerium ordinati populo Dei ... inserviunt”.

közösségben” (LG 29,1). A II. Vatikánum nem fejtett ki részletes teológiai tanítást a diakónusok sajátos szolgálatáról, valamint a püspökhöz és a presbiterekhez való viszonyukról. A zsinati szövegek inkább csak felsorolják a diakónusi szolgálat konkrét területeit, ugyanakkor világosan tanítják az egyházirend egységét, melynek alapja az, hogy maga az apostoli szolgálat is egy, melynek folytatását jelenti az egyházirend. A szent rendet olyan egység jellemzi azonban, mely fokozatokat enged meg: a püspöki szolgálat hordozza az apostoli küldetés és egyházi szolgálat teljességét; ebből részesednek a presbiterek és a diakónusok a maguk fokozata és sajátos hangsúlya szerint. A diakonátus teológiájának részletesebb kidolgozása a zsinati tanítás útmutatásai és az újra-bevezetését követő tapasztalatok alapján jelenleg is folyamatban van.⁵

2. A presbyter és a sacerdos kifejezések használata a Zsinaton

Eltérően a középkor derekán általánosan elterjedt és a Trentói zsinaton is érvényesülő szóhasználattól, a II. Vatikánum az egyházirend második fokán álló papokra általában a *presbyter* kifejezést alkalmazza, s csak viszonylag ritkán a *sacerdos* szót.⁶

E változás okai között első helyen minden bizonnyal az újszövetségi írások eredeti szóhasználatához való visszatérés szándéka állt. Amint ismeretes, az Újszövetség iratai nem használják a *hiereusz* kifejezést az apostolokra, az ígehirdetőkre és a közösségek vezetőire. A fogalom egyedül Krisztus személyének és üdvözítő tevékenységének fenntartott s csak a Zsidóknak írt levélben (Zsid 5,6; 7; 8,4; 9,6; 10,11.21). Emellett az Újszövetség más írásai az Isten népe tagjainak és a Krisztus által megváltottaknak (Jel 1,6; 5,10; 20,6), illetve a hiereuszból képzett *hieretumat* elvont fogalomként Isten újszövetségi népének a megjelölésére használják (1Pét 2,5; 2,9). A hiereusz (*sacerdos*) kifejezést sohasem alkalmazzák az egyházi szolgálat és a szolgálatviselők megnevezésére.⁷ Helyette az

---

⁵ Csak néhány példa az utóbbi évek szakirodalmából: Gisbert Greshake, Stefan Sander, *Das Amt des Diakons. Eine Handreichung*, Herder, Freiburg im Bressgau 2008; Klemens Armbruster – Matthias Mühl (Hg.), *Bereit wozu? Geweiht für was? Zur Diskussion um den Ständigen Diakonat*, QD 232, Freiburg im Bressgau 2009. Többek között különböző modellek fogalmazódnak meg a püspök-pap-diakónus kapcsolatrendszerére vonatkozóan: a hierarchikus alárendeltség, a kiegészítés és a kétpólusú viszony modellje. A tanítóhivatali megnyilatkozások abba az irányba látszanak menni, mely azt hangsúlyozza, hogy Krisztusnak, mint a Szolgának a szakramentális reprezentációjáról (repraesentatio Christi Servi) van elsődlegesen szó a diakónus szolgálatában. Vö. Nevelési Kongregáció, *Az állandó diakónusok képzésének alapvető normái*, 1998, nr. 4-5.

⁶ A lateráni zsinatok dokumentumaiban érzékelhető a terminológiai változás. Míg az I. Lateráni zsinat (1123) szövegeiben még egyáltalán nem fordul elő a „sacerdos” kifejezés, hanem csak a „presbyter”, addig a IV. Lateráni (1215) zsinat már gyakran használja azt azonos jelentésben a „presbyter”-rel. A két szó gyakorlatilag felcserélhető a zsinati dokumentumokban. A teológiai művek szóhasználatában is hasonló változás ment végbe, melynek eredményeként túlsúlyba került a sacerdos kifejezés alkalmazása. A II. Vatikáni zsinat dokumentumaiban kiegyenlítődött ez az arány és meg is fordult, túlsúlyba került a „presbyter” szó használata. Néhány statisztikai adat: a szolgálati papságra alkalmazva a „sacerdos” (sacerdotes) szó a LG-ban 6-szor, a PO-ban 15-ször, az AG-ben 4-szer fordul elő. A presbyter (presbyteri, presbyterium) a LG-ban 11-szer, a PO-ban 137-szer, az AG-ben 8-szor jelenik meg. Az OT a SC-mal együtt kivételt jelent a zsinati szövegek sorában, mivel mindkettőben csak a sacerdos-szal találkozunk, az OT-ban 4-szer (ugyancsak 4-szer a sacerdotalis-szal), a SC-ban 9-szer. Ez utóbbi arra utal, hogy a pap liturgikus, megszentelői tevékenységének leírásához a sacerdos kifejezést találták megfelelőbbnek. Figyelemreméltó tény az is, hogy a CD-ban többször fordul elő a sacerdos (18-szor) mint a presbyter (7-szer).

⁷ Albert Vanhoye, „Il sacerdozio regale”, in Albert Vanhoye – Ugo Vanni, *Il sacerdozio della nuova alleanza*, Milano 1999, 65-84. Természetesen az újszövetségi írások a kifejezést használják az ószövetségi papokra, főpapokra (Mt 8,4; 12,4.5; Mk 1,44; 2,26; Lk 1,5; 5,14; Jn 1,19; ApCsel 4,1; 6,7) és egy alkalommal a pogány kultusz papjára (Ap Csel 14,13). Vö. Flavio dalla Vecchia, „Quando e perchè i ministri della comunità cristiane diventano „sacerdoti”, in *Ministero presbiterale in trasformazione*, Quaderni teologici 15, Brescia 2005, 29-50, itt: 29.

episzkoposz és a *diakonosz* mellett a *preszbüterosz* kifejezéssel találkozunk a keresztény közösségek vezetőinek illetve tisztségviselőinek a megnevezésére.⁸

A *sacerdos* szó használata az egyházi hivatalviselőkre bizonyos félreértésekre is okot adhat. Egyfelől azzal a veszéllyel járhat, hogy elhomályosodik a Zsidóknak írt levél tanítása arról, hogy maga Jézus az újszövetség papja/főpapja, aki egyszer s mindenkorra szóló áldozatával megváltott bennünket. Másfelől, a *sacerdos*/hiereusz szó alkalmazása, mely az ószövetségi kultikus áldozati gyakorlatot vezető levitikus papságra és a pogány papokra volt használatos, elfedheti Jézus áldozatának és főpapságának eredeti és egyedülálló jelentését. Jézus nem egy kultikus rítus értelmében mutatott be áldozatot, hanem önmagát adta szeplőtelen áldozati adományként az Atyának a mi üdvözítésünkre.⁹ E félreértések veszélyeire a reformáció kritikája figyelmeztet.

További oka lehet a zsinati szóhasználat változásának, hogy a *sacerdos* szó alkalmazása azzal a veszéllyel járhat, hogy éppen az ószövetségi minták egyoldalú értelmezése következtében eleve leszűkítheti az egyházi szolgálat tartalmát a pusztán kultikus tevékenységre. Ezzel szemben az újszövetségi *preszbüterosz/presbyter* kifejezés jelentésköre magában foglalja az igehirdetői és a közösségvezetői tevékenységet is.

Végül a *sacerdos* szó önmagában nem tudja kifejezni a püspök és a pap közötti különbséget, hiszen mind a püspök mind a pap *sacerdos*, Krisztus egyetlen sacerdotiumának részese a tradíció szerint. A *presbyter* ezzel szemben olyan kifejezés, mely már a megnevezéssel megkülönbözteti az egyházirend második fokán álló papot az egyházirend teljességét hordozó episzkoposztól.

Mindezek után érthető, hogy a II. Vatikáni zsinat előnyben részesítette a *presbyter* szót a *sacerdos*-szal szemben. Ugyanakkor a Zsinat nem mondott le a *sacerdos* szó használatáról sem, s ezzel jelezte, hogy lehetségesnek, jogosnak és kívánatosnak tartja ennek a kifejezésnek az alkalmazását az egyházirend második fokán álló papokra. Az Egyház liturgikus és teológiai tradíciójában a hiereusz/*sacerdos* elnevezés már korán, a II/III. századtól kezdődően meggyökeresedett a püspökök illetve papok megjelölésére. Ennek előfeltételei és okai közül a leglényegesebbeket így foglalhatjuk össze.

A papi/kultikus terminológia bevezetésének legfontosabb indoka abban jelölhető meg, hogy a Zsidóknak írt levél Jézus üdvözítő művét áldozatbemutatásként és magát Jézust az újszövetség főpapjaként ábrázolja. Már korábban a páli teológia, sőt az abba beépített egyházi tradíció is használt kultikus, áldozati terminológiát a megváltás, kiengesztelés krisztusi művének megvilágítására.¹⁰ Ez a típusú szótériológia érte el tetőpontját a Zsidó-levélemben, mely az áldozati teológiát kiegészíti Jézus papságának a teológiájával. Jézus áldozatát és papságát úgy mutatja be, mint amely lényegileg új, levezethetetlen az Ószövetségből, egyszerre jelenti az ószövetségi kultusz és papság kritikáját, megszüntetését, de felülmúló beteljesítését is. A Zsidó-levél papi krisztológiája teremtette meg annak lehetőségét, hogy az Egyházat papi népként (1Pét 2,4-5; vö. Róm 12,1; Kiv 19,1-6), a Krisztus küldetésében járók egyházi szolgálatát pedig az II. század végétől kezdve egyre inkább papi szolgálatként értelmezzék.¹¹ Ésszerű és teológiailag megalapozott volt a következtetés: Ha Krisztus küldetése és üdvözítő műve leírható az Ószövetségből kölcsönzött papi és áldozati

⁸ Vö. Flavio dalla Vecchia, „Quando e perchè i ministri della comunità cristiane diventano „sacerdoti”, in *Ministero presbiterale in trasformazione*, Quaderni teologici 15, Brescia 2005, 29-50.

⁹ Albert Vanhoye, „La novità del sacerdozio di Cristo”, in Albert Vanhoye – Ugo Vanni, *Il sacerdozio della nuova alleanza*, Milano 1999, 45-64.

¹⁰ Vö. „Jézus üdvözítő halála, mint áldozat”, in *Mérleg*, 42. évf. 2006/2-3, 203-227.

¹¹ Ezt az értelmezést előkészíti már Római Szent Kelemen első levele a Korintusiakhoz (Kru. 96), melyben párhuzamba állítja egymással és bizonyos analógiát von a szerző az ószövetségi papság és a keresztény közösség szolgálatai között, amikor különbséget tesz „főpap”, „papok”, „leviták” és „laikus ember (azaz a néphez tartozó ember)” (1Kel 40,5). Vö. Vanyó László, *Apostoli atyák*, in *Ókeresztény Írók 3*, Budapest 1980, 130.

terminológiával, ahogy azt a Zsidó-levél teszi, akkor a Krisztus szent hatalmával, tekintélyével, küldetésével és az Ő Szentlelkének kegyelmével felruházott egyházi vezetők szolgálatára, akik Krisztust jelenítik meg az egyházi közösségekben, szintén alkalmazható ez a nyelvezet. A püspökök és a presbiterek a Pap-Krisztus szolgálóiként Krisztus papságát teszik jelenvalóvá.

Teljesen érthető, hogy amíg a jeruzsálemi templom állt és benne az áldozatbemutató folyt, nem alakulhatott ki az a törekvés, hogy a keresztény közösségekben létező szolgálatokat papi-kultikus módon értelmezzék. Az Ószövetségben a papi feladat a templom szent helyén áldozatot bemutató személyekhez kötődött. A templomi papság testi leszármazáson alapult (Lévi törzse, Áron családja), ami szintén nem volt átvihető az egyházi szolgálatot ellátókra a keresztény közösségekben. A templom lerombolásával azonban együtt járt az ószövetségi papság megszűnése is, ami lehetővé tette a papi-kultikus terminológia alkalmazását új tartalommal, az összekeverés és félreértés veszélye nélkül. Miután e veszély elhárult, lehetőség nyílhatott arra, hogy az ószövetségi papságot és az áldozati kultuszt egyre inkább Krisztus és az egyházi szolgálók küldetésének előképeként értelmezzék.¹²

A II. század közepétől kezdődően e fejlődéshez nagy mértékben hozzájárult az a teológia, mely az eukarisztikus ünneplést Jézus áldozatának megemlékező megjelenítéseként (anamnézisz) értelmezte. A II. század végétől a püspök alakja úgy jelenik meg, mint az áldozatbemutató Pap-Krisztus szolgálója és reprezentánsa. Római Szent Hippolütosz *Traditio apostolica* c. műve jól tükrözi, hogy a harmadik század elejére az egyházi szolgálat fókuszra Nyugaton immár az Eukarisztia papi szolgálata. A püspökszentelési ima az uralkodó Lélek (pneuma hegemonikon) erejét, hatalmát hívja le a szentelendőre, hogy az Atya dicsőségére „gyakorolja a legnagyobb papi méltóságot”, ajánlja fel a szent Egyház adományait, jó illatú áldozati adományt mutasson be Istennek Jézus Krisztus által, a legfőbb papság Lelkének erejében elnyerje a hatalmat arra, hogy megbocsássa a bűnöket, feloldjon minden köteléket és legeltesse a szent nyáját.¹³ A szövegben a megszentelői küldetés áll a középpontban, s azon belül is az eukarisztikus áldozat bemutatása. Utalás történik az áldozati papság ószövetségi előképére is: ahogy Isten már Izrael számára vezetőket és papokat rendelt a szentély szüntelen szolgálatára, úgy az Egyház szentélyében való istentiszteletre Jézus Krisztus átadta a Lélek ajándékát az apostoloknak. A püspökkel együtt a presbiterek is a sacerdotiumra szentelődnek, és így vele együtt kiterjesztik kezüket az eukarisztikus adományokra.

Keleten a szír egyház rendtartását rögzítő *Didaskalia* tanúsítja, hogy a III. század első felében itt is a kultikus-papi tevékenység állt az egyházi szolgálat középpontjában. A felszentelt püspököket a szöveg a nép papjainak és levitáinak mondja, akik Isten sátrát, a szent és katolikus Egyházat szolgálják, szüntelenül Isten színe előtt állva papokként, prófétákként, vezetőkként, közvetítőkként Isten és a hívők között.¹⁴ Mivel a presbiterek részesednek a püspök küldetésében, ők is szolgálói és megjelenítői a Pap-Krisztusnak. Azzal a történeti folyamattal párhuzamosan, hogy a presbiterek a püspök mellől kikerülnek a vidéki kisebb keresztény közösségek élére, ott önállóan működnek és bemutatják az eukarisztikus áldozatot, egyre erőteljesebben körvonalazódik az ő áldozatot bemutató papi karakterük is.

Azzal, hogy a II. Vatikánum megtartotta a *sacerdos* kifejezést is a papok megnevezésére, igent mondott erre a korai és teológiai megalapozott fejlődésre: az újszövetségi papi krisztológia, az egyházi vezetők Krisztust képviselő szolgálata és az

¹² Vö. Tarjányi Béla, *A papság az Újszövetségben*, in *Teológia* XLI (2007/1-2) 86-92.

¹³ *Traditio apostolica*, .nr. 3. In Erdő Péter, *Az ókeresztény kor egyházfegyelme*, in Vanyó László, *Ókeresztény írók 5*, Budapest 1983, 84. Megjegyezzük, hogy már Római Szent Kelemen Korintusiaknak írt első levele az apostolok által állított előjárók és presbiterek szent szolgálatát a „leiturgia” szóval adja vissza, mely valószínűleg elsősorban a közösségvezető előjárók liturgikus szolgálatára utal, melynek középpontja az eukarisztikus ünneplés. Vö. 1Kel 44,2-5.

¹⁴ *Didaskalia*, 2,25,7. Idézve: Giacomo Canobbio, „Presbitero, sacerdote, pastore”, in *Ministero presbiterale in trasformazione*, Quaderni teologici 15, Brescia 2005, 51-88, itt: 57.

eukarisztikus áldozati teológia összekapcsolódására. Ugyanakkor azzal, hogy mégiscsak a *presbyter* kifejezést részesítette előnyben a *sacerdos*-szal szemben, az újszövetségi írások szóhasználathoz igazodva kiegyensúlyozni és korrigálni igyekezett egy teológiai egyoldalúságot, melynek következtében a IV-V. századtól kezdődően egyre jobban háttérbe került és egyre kevesebbet használták a *presbyter* fogalmát a *sacerdos* javára. E folyamat elindításában meghatározó szerepet játszott Szent Jeromos. Nézete szerint a püspök és a presbiter közötti különbség nem az Úr Jézus határozott akaratára, hanem tisztán egyházi rendelkezésre megy vissza, melyre az egységes kormányzás miatt volt szükség. A különbség másodlagos, gyakorlati szükségből eredő hatáskörbeli különbség; a közös elem a meghatározó és a lényegi, az tudniillik, hogy a püspök és a pap imájára is Krisztus teste és vére létesül (*Christi Corpus Sanguisque conficitur*).¹⁵

A püspök és presbiter közötti különbség Jeromos-féle redukálása lassan-lassan odavezetett, hogy a „sacerdotium” vonatkoztatási pontja immár nem a püspök, hanem általában a pap, a *sacerdos* alakja, aki az eukarisztikus konszekráció hatalmával és küldetésével felruházott. Feledésbe ment az az ősi teológiai gondolat, hogy a pap a püspök papságában való részesedés által *sacerdos*. Ami a terminológiát illeti, a középkori szövegekben ugyan megmaradt még a *presbyter* kifejezés, melyet főként akkor használnak, amikor az újszövetségi írásokat kommentálják, vagy az egyházi rend fokozatait különböztetik meg, de egyre inkább érzékelhető az a törekvés, hogy lehetőleg a *sacerdos* fogalmával helyettesítsék. A II. Vatikánum azzal, hogy ismét a püspököt tekintette az egyházi rend teljességét hordozónak, akinek hármasként hivatalában részesedik a presbiter, a püspök és a presbiter közös sacerdotiumának állítása mellett világosan kifejezte kettőjük szolgálatának teológiai különbségét is. E különbséget és a püspöktől való függőséget hangsúlyozza a *presbyter* szó alkalmazása a zsinati szövegekben.

3. Az újszövetségi papság alapítása

A szóhasználat mellett az újszövetségi papság alapításának felfogásában is megfigyelhetünk különbségeket a Tridentinum és a II. Vatikánum tanításának szemléletmódjában és hangsúlyaiban.

A Trentói zsinatnak az egyházi rend szentségéről szóló dekrétumának az első fejezete „Az újszövetségi papság alapítása” címet viseli. A szövegrész tételmondata, hogy az Újszövetségben létezik új, látható és külső papság, melybe a régi papság átalakult. E megállapítás két előtételből következik: (1) Egyfelől, az áldozat és a papság korrelációjából. Mivel Isten rendeléséből mindkét szövetségben van áldozat, ezért mindkettőben kell lennie papságnak is. Papság nélkül ugyanis nincs áldozat. (2) Másfelől, az Újszövetségben az Egyház az Oltáriszentséget látható áldozatként kapta az Úr rendelése szerint, következésképpen a neki megfelelő papságnak is új, látható, külső papságnak kell lennie (DH 1764; 1771; 1773). A Krisztus által alapított újszövetségi, látható papság küldetéseként a szöveg az eukarisztikus cselekményt és a bűnbocsátást említi. Az Üdvözítő az Eukarisztia konszekrációjának, felajánlásának és kiosztásának, valamint a bűnök megbocsátásának hatalmát adta át az apostoloknak és a papságban ezek utódainak (DH 1764).

Az újszövetségi papság megalapításának témájával foglalkozik egy másik zsinati határozat is, a szentmiseáldozatról szóló dekrétum (DH 1740). A Trentói zsinat értelmezése

---

¹⁵ *Epistula* 146, in PL 22, col. 194. Hasonló szemlélet fogalmazódik meg az Ambrosiasternek az 1 Tim 3,8-10-hez fűzött szövegében: „...a püspök és a presbiter egy szentelést nyer el. Mindkettő pap (*sacerdos*), de a püspök az első, úgyhogy minden püspök presbiter, de nem minden presbiter püspök; mert a püspök az, aki az első a presbiterek között.” PL 17, col. 470. Idézve: Giacomo Canobbio, „Presbitero, sacerdote, pastore”, in *Ministero presbiterale in trasformazione*, 61.

szerint Jézus megváltói áldozata és papsága már az utolsó vacsora termében kinyilvánult, amikor „azon az éjszakán, amelyen elárultatott” (1Kor 11,23) ... testét és véré a kenyér és a bor színe alatt az Atyaistennek följánlotta és ugyanazon dolgok szimbóluma alatt az apostoloknak nyújtotta, hogy magukhoz vegyék” (DH 1740). A zsinati szöveg ehhez az eukarisztikus áldozatbemutatáshoz kapcsolja az újszövetségi papság megalapítását: „Őket akkor az Újszövetség papjaivá tette, és ezen szavaival megparancsolta nekik és a papságban utódaiknak, hogy ők is ajánlják föl: 'Ezt tegyétek az én emlékezetemre' (Lk 22,19; 1Kor 11,24), amint ezt a katolikus Egyház mindig is így értette és tanította.” A zsinati értelmezés szerint Jézus Melkizedek rendje szerinti örök papsága, melyet a halála sem szüntetett meg, nemcsak abban áll, hogy egyszeri keresztáldozatának megváltói hatása az idők végéig megmarad, s nem is csak abban, hogy a megdicsőült Krisztus az Atyánál papként közbenjár értünk, hanem abban is, hogy maga Jézus, az értünk meghalt és feltámadt Krisztus, bemutatja önmagát áldozatul az újszövetségi papok eukarisztikus cselekvése által az Egyházban (DH 1741; 1743). Összefoglalva tehát az újszövetségi papság alapításáról szóló tridentinumi tanítás szemléletmódját az jellemzi, hogy kizárólag a papság (sacerdotium) megszentelői szolgálatának szempontjából határozza meg a papság alapítását, és szükségességét döntően az eukarisztikus áldozat bemutatása felől alapozza meg. Végző soron az Oltáriszentség és a bűnbocsánat szentségének alapításának két aktusához köti hozzá az újszövetségi papság alapítását (Lk 22,19; 1Kor 11,24-25; Jn 20,21-22).¹⁶

A II. Vatikánum tanítása más látószögben tárgyalja az újszövetségi papság jézusi alapítását. Nem egyes szentségek alapításához kapcsolja, hanem Krisztus Egyházának alapítási, az újszövetségi Isten népe egybegyűjtésének folyamatába illeszti bele. Látásmódját nem szűkíti be eleve a megszentelői küldetésre való kizárólagos figyelem, hanem kezdettől fogva tekintettel van az ígértetői és a pásztori küldetésre is. Ezért nem is az Újszövetség sacerdotiumának, hanem különböző egyházi szolgálatoknak az alapításáról („*varia ministeria instituit*”: LG 18), illetve az isteni alapítású egyházi szolgálat különböző rendjeiről („*ministerium ecclesiasticum divinitus institutum diversis ordinibus exercetur*”: LG 28) beszél, melyek hierarchikus sorában az első helyen az egyházi rend teljességét jelentő püspöki szolgálat áll, mely az apostoli küldetés teljességének örököse. A presbiterek a püspökök segítőiként és munkatársaiként felszentelésük révén a saját fokozatuknak megfelelően részesednek a püspökök hármass apostoli hivatalában, a feladatuk végzéséhez szükséges szent hatalomban és a Szentlélek kegyelmi ajándékában. A II. Vatikánum tehát végző soron csak közvetve szól a papság, mint az egyházi rend szentsége második fokozatának az alapításáról. Az erre vonatkozó tanítást beágyazza az apostoli és a püspöki szolgálat megalapításának tematikájába. A papi szolgálatról szóló zsinati szövegek elején (LG 28; PO 1-2) így elegendő néhány mondatos utalás arra, hogy a püspöktől kapott felszentelés és küldetés, melynek forrása azonban maga Krisztus, a presbitereket Krisztusnak, a Papnak, a Tanítónak és a Királynak a szolgálatába állítja az Egyház folytonos építésére.

A LG első fejezete, mely az Egyház misztériumáról szól, szentháromságos látószögben és a lehető legtágabb összefüggésben tanít az Egyház alapításáról. Az Egyház az Atya örök és egyetemes üdvözítő tervének céljaként, Krisztus és a Szentlélek elküldése és üdvözítő tevékenysége által, mint az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységéből egybegyűlt nép születik meg. Az Egyház alapítása az a Krisztus misztériumában gyökerező folyamat, mely az Isten országa eljöttének jézusi meghirdetésével veszi kezdetét, az ország hatékony

---

¹⁶ A Trentói zsinaton megjelent az a nézet is (Granada), mely szerint az újszövetségi papságot a föltámadott Krisztus alapította a bűnbocsánatra szóló küldetés és a Szentlélek megadásával (Jn 20,21-23). Végül Hosius javaslatára az újszövetségi szolgálati papság alapításának bibliai tanúságtételeként elfogadták mind a Lk 22, mind a Jn 20 szövegét, azaz az eukarisztikus áldozat bemutatására és a bűnbocsánatra vonatkozó részeket. Az elsőben valóságos testére, a másodikban titokzatos testére vonatkozó hatalmat adott át Krisztus az apostoloknak. Karl J. Becker, *Der priesterliche Dienst II, Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Lehramt*, 96.

kinyilvánításával és kézzelfoghatóvá tételével bontakozik, s végül Jézus kereszthalálát, feltámadását és a Szentlélek elküldését magában foglaló húsvét misztériummal fejeződik be, mely egyben a megszületett Egyház egyetemes küldetésének a kezdete. A LG 5 szakasza még úgy beszél az Egyház krisztusi alapításáról, hogy ebben a folyamatban nem említi meg kifejezetten az apostolok helyét és szerepét. Ezt majd csak a konstitúciónak az Egyház hierarchikus alkotmányáról szóló harmadik fejezete teszi meg. Az apostoli szolgálatnak a megalapítása itt úgy jelenik meg, mint ami elválaszthatatlan az Egyház jézusi megalapításától. Tulajdonképpen egyetlen, több állomásos, összetett folyamat két egymással lényegileg összetartozó oldaláról van szó. Az Egyház alapításának szerves része az apostolok egyházi szolgálatának megalapítása. Ennek állomásai: a tizenkét apostol jézusi kiválasztása; az egybegyűjtendő és megújítendő Isten népe csírájának szánt szilárd testületként való megalkotása a tizenkettőnek; Péternek különleges küldetés adása a tizenkettő csoportján belül; az apostolok előbb korlátozott majd egyetemes küldetéssel való megbízása az evangélium hirdetésére, a megszentelésre és a pásztori feladatra; Jézus hatalmában való részesítése az apostoloknak már húsvét előtt, majd pedig Jézus föltámadása után; s végül a Szentlélek kegyelmével való megerősítés az apostoli szolgálat teljesítésére (LG 19). Annyira szorosan összetartozik az Egyház alapítása és az apostoli szolgálat, hogy a Zsinat így fogalmaz: „(az apostolok) ekképpen gyűjtik össze az egyetemes Egyházat, amelyet az Úr öbennük, az apostolokban alapított meg („Dominus in Apostolis condidit”) és Szent Péterre épített” (LG 19). Ez az apostoli küldetés és szolgálat a világ végéig folytatódik az Egyházban a püspökök szolgálatán keresztül, akik „isteni intézkedés folytán léptek az apostolok helyébe és lettek az Egyház pásztorai” (LG 20). A presbiterek a püspökök apostoli szolgálatának részesei. A püspökök és velük együtt az egyházi közösség szolgálatát ellátó presbiterek és diakónusok szolgálata, mindegyikük saját fokozatának és a hierarchikus *communio*nak megfelelően, az apostoli szolgálat lényegi elemeit hordozza: krisztusi meghívás, kiválasztás, küldetés, hierarchikus közösség tagjává válás, szent hatalomban való részesedés, a Szentlélek kegyelmének elnyerése a küldetéshez. A zsinati tanítás nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az apostoli szukcesszió révén a püspökök, s rajtuk keresztül a presbiterek és a diakónusok, magának Krisztusnak a felszenteltségében és küldetésében részesednek (LG 28; CD 1; PO 1).¹⁷

Feltűnő azonban, hogy a LG, a CD és a PO szövege nem említi az Eukarisztia, illetve az eukarisztikus áldozat utolsó vacsorai alapítását, mint az Egyház és az apostoli-egyházi-papi szolgálat alapítási folyamatának lényeges elemét. Természetesen, a zsinat tanítja, hogy a

---

¹⁷ A LG 28 szakaszának első mondata így fogalmaz: „Krisztust az Atya megszentelte (sanctificavit) és a világba küldte (Jn 10,36), ő pedig apostolain át saját felszentelésének és küldetésének részeseivé tette (consecrationis missionisque suae ... participes effecit) ezek utódait, a püspököket.” Az idézet első része, mely Jézusnak az Atya általi megszentelését és világba küldését mondja ki, a Jn 10,36 kijelentését ismétli meg, s ezt köti össze az apostolutódok Jézus felszenteltségében és küldetésében való részesedésének gondolatával. Ez utóbbi megfogalmazás mögött feltételezhetően Jézus főpapi imájának az a kérése állhat, melyben az Üdvözítő azért könyörög, hogy az Atya szentelje meg az apostolokat az igazságban: „Szenteld meg őket az igazságban. A te igéd igazság. Amint te küldtél engem a világba, úgy küldöm én is őket a világba. Értük szentelem magam, hogy ők is szentek legyenek az igazságban” (Jn 17,17-19). Valószínűleg azért nem utal kifejezetten a zsinati szöveg a szentírási helyre, mert az ott található „hagiadzein” igét a megszentelni és nem a felszentelni szóval adják vissza a fordítások. Ezzel kapcsolatban megjegyezhetjük, hogy a „hagiadzein” görög ige jelenthet egyaránt felszentelést és megszentelést is. A két jelentés gyakran egybeolvad, mert egy küldetésre való felszentelés, lefoglalás a megtisztító megszentelést és képesítést is magában foglalja. A LXX-ban számos példát találunk erre: pl. Mózesst Isten fel/megszenteli (Sir 45,4); Mózes Áront fel/megszenteli a papi szolgálatra (Kiv 40,13; Kiv 28,41; 2Krón 5,11); Isten Jeremiást anyja méhétől föl/megszenteli (Sir 49,7). A papi és a prófétai fölszentelésre egyaránt használatos a „hagiadzein” ige. Joggal gondolhatunk arra, hogy a főpapi imában a fölszentelés jelentésárnyalat a domináns, mert Jézus a bűcsübeszédében már szólt arról, hogy a tanítványok tiszták az ő tanításának hatására (Jn 15,3). A megtisztító megszentelés után Jézus most az apostolok fölszenteléséért imádkozik, amely a küldetésükre vonatkozik.

püspöki és presbiteri szolgálatnak része, sőt középpontja az eukarisztikus áldozat bemutatása. Ugyanakkor az egyházi szolgálat (és az Egyház) alapítását nem hozza kifejezett összefüggésbe az Eukarisztia alapításával, s az „Ezt tegyétek az én emlékezetemre” jézusi parancsával, amint azt a Trentói zsinat tette. Egyedül a SC konstitúció tesz erre közvetett utalást két helyen. A liturgikus rendelkezés 6. szakasza az apostolok Jézustól kapott küldetésének szerves részeként nevezi meg az üdvösség szóbeli meghirdetése mellett a meghirdetett üdvösség megvalósítását „az egész liturgikus élet központját jelentő áldozat és szentségek” által (opus salutis per Sacrificium et Sacramenta, circa quae tota vita liturgica vertit, exercent). A szöveg nem hivatkozik kifejezetten az utolsó vacsorai jézusi rendelkezésre, de feltehetően erre is gondol akkor, amikor az apostolok Krisztustól kapott küldetéséről beszél az üdvösség művének megvalósítására vonatkozóan az áldozatbemutatás által. A SC 47 szakasza pedig arról tanít, hogy Jézus Krisztus az utolsó vacsorán megalapított eukarisztikus áldozatát az Egyházra bízta, hogy így keresztáldozata dicsőséges eljöveteleig a történelemben jelenlévő valóság legyen (perpetuaret). Ez a kijelentés általában az Egyházat nevezi meg az eukarisztikus áldozat ünneplésének megbízott alanyaként, s nem pontosítja az apostoli-egyházi szolgálattal való összefüggést. A SC két szövegrésze azonban, ha egymást kiegészítő szakaszokként olvassuk őket, akkor mondhatjuk, hogy együttesen utalnak arra, hogy Jézusnak az utolsó vacsorai rendelkezésén alapulva kezdettől fogva az apostoli-egyházi szolgálat lényegi tartalma az eukarisztikus áldozat bemutatása, s ebben a közvetett értelemben az eukarisztikus áldozat konstituálja a papok egyházi szolgálatát.

4. A szolgálati papság természete

A szolgálati papság természetének meghatározásakor érdemes kiindulni a LG 10 szakaszából, mely így fogalmaz: „Az, akit a szolgálati papságra szenteltek fel, szent hatalmával (potestate sacra) kialakítja és kormányozza (efformat ac regit) a papi népet, Krisztus személyében elkészíti az eukarisztikus áldozatot (sacrificium eucharisticum in persona Christi conficit) és Isten egész népének nevében felajánlja”. A LG 28 és a PO 2 szakasza megismétli és kiegészíti e tömör leírás lényegi elemeit. E szövegek a fenti meghatározáshoz hozzáteszik, hogy a papi szolgálatot végzőket az „egyházirend szentségének erejéből és Krisztusnak, a legfőbb és örök papnak a mintájára (Zsid 5,1-10; 7,24; 9,11-28) az evangélium hirdetésére, a hívek lelkipásztori gondozására és az istentisztelet végzésére szentelik föl, hogy az Újszövetség igazi papjai (veri sacerdotes) legyenek” (LG 28). Felszentelésüknél fogva hatalmuk van a bűnök megbocsátására (PO 2,2), a betegeknek enyhületet adó szolgálat végzésére és a hívek szükségleteinek, könyörgéseinek Isten színe elé tárására (LG 28; PO 2,2). A papi tisztség a püspöki renddel való kapcsolata révén részesedik abban a tekintélyben (participat auctoritatem), amellyel maga Krisztus építi, szenteli meg és kormányozza saját Testét. A presbíterek papságát olyan külön szentség adja meg, amelyik a Szentlélek kenetével sajátos karakterrel jelöli meg őket (unctione Spiritus Sancti, speciali caractere signantur); így hasonlókká lesznek (configurantur) Krisztushoz, a Paphoz, hogy Krisztusnak, a Főnek személyében legyenek képesek cselekedni (in persona Christi Capitis agere valeant) (PO 2,3).

Az idézett zsinati szövegek a szolgálati papság sajátos természetét két szinten fogalmazzák meg: ontológiai és funkcionális síkon, melyek azonban szorosan összetartoznak. Az *ordo* szentsége létében határozza meg a felszentelt személyt, s ebből az ontológiai meghatározottságból fakadnak küldetést teljesítő tevékenységei. Az ontológiai síkhoz tartozó kifejezések: potestas sacra, character specialis, auctoritas, unctio Spritus Sancti, in persona Christi agere. A szolgálati tevékenység síkját írják le a következő cselekvések: a papi nép kialakítása és kormányzása, az eukarisztikus áldozat elkészítése és felajánlása, az evangélium hirdetése, a hívek lelkipásztori gondozása, a bűnbocsánat és a betegek kenetének

kiszolgáltatása stb. A zsinati tanítás ügyel arra, hogy egyensúlyban tartsa a két síkot. A szolgálati papság lényege nem ragadható meg pusztán a papi tevékenységek felsorolásával, rá kell mutatni ezek létbeli alapjára is. Ugyanakkor az *ordo* szentségében kapott létbeli meghatározottság a küldetésteljesítésben aktualizálódik.

A Zsinat által a szolgálati papság természetének leírására használt kifejezések részben szentírási eredetűek, részben ősi teológiai tradícióban gyökereznek. Az *ordo* szentsége a Szentlélek kenetében részesít, amely egyszerre foglalja magában a *consecratiót*, vagyis a felszenteltséget, és a *sanctificatiót*, vagyis a megszentelést. A Szentlélek kenete az *ordo* szentségében megszenteli a jelöltet. A pap elnyeri a Szentlélek speciális kegyelmi ajándékát, hogy küldetését és lelki hatalmát jól használja, növeli benne a megszentelő kegyelmet, hogy méltó szolgálja legyen Krisztusnak és papi feladatainak krisztusi lelkületű és fáradhatatlan végzésével előrehaladjon a személyes életszentség útján (PO 12, 13).¹⁸ A Szentlélek kegyelme erőt ad a kísértésekben, a küldetéssel járó feszültségek hordozásához és a szükséges megkülönböztetéshez a lelkipásztori-lelkivezetői szolgálatban (2Tim 1,7). E kegyelem felszítása az imában kötelessége a felszentelt papnak. Pásztori helyzeténél fogva még nagyobb felelősség hárul rá személyes életszentségének ápolásáért.¹⁹

A Szentlélek a megszenteléssel együtt *konszekrálja* a szentelendő személyt, azaz lefoglalja őt, és Istennek szenteli a szent szolgálat végzésére, Krisztus üdvözítő művének folytatására az Egyházban. A Szentlélek kenete olyan ontológiai minőséget ad a felszentelt papnak, mely megmarad akkor is, ha az illető nem gyakorolja küldetését vagy a súlyos bűn állapotában van. Ez az Istennek és Krisztus szolgálatának való lefoglaltság akkor is megjelöli a papot, amikor éppen nem papi tevékenységet folytat. A konszekráció végső soron annak jele, hogy Isten minden körülmények között hűséges ajándékaihoz, nem vonja vissza azokat. S ehhez talán azt is hozzátehetjük, hogy a Szentlélek általi konszekráltóság Isten alázatának is jele, aki méltatlan szolgákon keresztül is tud cselekedni.

A szentelésben kapott „eltörölhetetlen jegy” (*character indelebilis*) kifejezés ugyanezt a Szentlélek általi konszekráltóságot fejezi ki. A zsinati tanítás ezt a tradícióban meghonosodott szót is alkalmazza. Olyan megjelöltséget jelent, mely a Pap-Krisztushoz tesz hasonlóvá (*signum configurativum*), szent hatalommal képesít a Pap-Krisztus képviselőjében, személyében való cselekvésre (*signum potestativum*) és megkülönböztet a nem felszentelt Krisztus-hívőknek a keresztségben és a bérálásban kapott eltörölhetetlen megjelöltségétől (*signum distinctivum*).²⁰ A „szent hatalom” (*sacra potestas*) mindig a szolgálatra szóló felhatalmazottságot jelenti az újszövetségi „exúzia” értelmében, melyben Jézus részesítette apostolait (Mk 6,7; Mt 28,18-20). A „szent” jelző mutatja, hogy e hatalomnak az eredete a szent Isten, a Szentlélek, célja pedig a szent papi nép kialakítása. Ehhez hasonló jelentéssel bír a „tekintély” (*auctoritas*) szó is. A Krisztus tekintélyében való részesedésre vonatkozik, és Krisztus tekintélyére utal. Az „auctoritas” szó magában foglalja a szerző/eredet (*auctor*) és a növelés (*augeo*) jelentést is. A pap auctoritása azt jelenti, hogy szent szolgálatával mindig láthatóvá teszi az Egyház létének szerzőjét és állandó eredetét, a Fő-Krisztust, aki a pap cselekvése által folyamatosan növeli, megszenteli és kormányozza saját Testének, az Egyháznak az életét.

A zsinati dokumentumok ismételten használják a teológiai hagyományból származó „agere in persona Christi” kifejezést is.²¹ Ennek tartalma az, hogy a felszentelt pap

¹⁸ Vö. KEK 1587-1588. Philip Goyret, *Chiamati, consecrati, inviati. Il sacramento dell'ordine*, Roma 2003, 157 köv.

¹⁹ Vö. II. János Pál, *Pastores dabo vobis*, nr. 20.

²⁰ Philip Goyret, *Chiamati, consecrati, inviati. Il sacramento dell'ordine*, Roma 2003, 152 köv.

²¹ A tanítóhivatali dokumentumok sorában elsőként a Firenzei zsinat aktáiban bukkan fel (DH 1321) ez a Szent Tamástól kölesönzött kifejezőmód a papi identitás megfogalmazására (*STh* III 22 a 4 c.) Tamás itt a 2 Kor 2,10 szövegét értelmezi, ahol megjelenik az „in persona Christi” (en proszópó Khrisztú) kifejezés. A Trentói zsinat nem használta, XI. Piusz vezette be ismét a tanítóhivatali szóhasználatba, majd őt követően minden pápa

szakramentális cselekvésében maga az embersége szerint megdicsőült Krisztus van jelen és cselekszik. A pap szakramentális cselekvésében Krisztus üdvözítő cselekvése valósul jelszerű, érzékelhető és hatékony módon (opus operatum). Ez különösen is igaz az eukarisztikus konszekrációra és áldozatbemutatásra (LG 10,2; 28,1; vö. SC 7), valamint a bűnbocsánatra (PO 2,3). Ugyanakkor a Zsinat a szoros értelemben vett szentségi cselekményeken túl, általánosabb értelemben is tanít arról, hogy a felszentelt pap, aki a Szentlélek kenetében részesedve a különleges karakter révén hasonlónak válik Krisztushoz, a Paphoz, a Fő személyében képes cselekedni (vö. PO 2,3). A Zsinat utáni magisztériumi megnyilatkozások így értelmezik ezt a zsinati szöveghelyet, kiterjesztik az „agere in persona Christi” fogalmát az ígehirdetői és pásztori tevékenységre is, azaz a teljes papi-egyházi szolgálatra: a felszentelt pap Krisztusnak, a Főnek, Papnak, Pásztornak, Tanítónak a személyében cselekszik.²² Itt valószínűleg analóg szóhasználattal találkozhatunk. A kifejezés szoros és tulajdonképpeni értelmében a szakramentális papi cselekvésről állítható, hogy benne biztosan maga Krisztus van jelen és cselekszik hatékonyan az ember üdvösségére. Az ígehirdetői és a pásztori tevékenységről ez inkább levezetett és hasonlósági értelemben mondható, mert Krisztusnak nem ugyanolyan fokú és nem minden esetre szóló elköteleződése áll mögötte, mint a szentségek esetében (ex opere operato hatékonyság).²³

A zsinati tanítás lényegét arra vonatkozóan, hogy a Szentlélek kenete az *ordo* szentségében milyen konszekrációs hatást fejt ki a felszentelt személyben, a posztkonziliáris tanítóhivatali megnyilatkozások és a teológia a „representatio Christi” fogalmában foglalja össze.²⁴ A pap felszenteltségénél fogva, valamiképpen már létében, de különösen is szolgálati tevékenységének egészében, és kiemelkedő, biztos hatékonysággal szentségi cselekvésében szakramentálisan megjeleníti Krisztust az Egyház Fejét és Pásztorát az egyházi közösség felé.²⁵ II. János Pál pápa magisztériumi megnyilatkozásaiban ez még kiegészül azzal, hogy a pap egyben a Völegény-Krisztus megjelenítője is, aki önfeláldozó, önátadó szeretettel szereti mennyasszonyát, az Egyházat.²⁶ A felszentelt személy már létében, de még inkább küldetésének cselekvésében Krisztust szakramentálisan megjelenítő maradandó jellé válik.²⁷ Jel, melynek lényege, hogy önmagán túlra mutat, Krisztusra. Jel, mely olyan szegényes és jelentéktelen, mint a szentségek anyaga és gesztusai (víz, olaj, krizma, kézfeltétel ...), s mégis

---

alkalmazta. XI. Piusznál általános jelentése van, mely a Jn 20,21-ben olvasható jézusi kijelentésen alapszik (*Ad catholici sacerdotii*, 10.3.). XII. Piusz pontosítja és leszűkíti a kifejezés általános jelentését, amikor annak tartalmát a pap által véghezvitt eukarisztikus konszekráció (transzszubsztanciáció) és följajlás cselekményére vonatkoztatja: a pap ekkor cselekszik in persona Christi (*Mediator Dei*, AAS 39 (1947) 521-595, 548.2. vö. *Vouz nouz avez*, AAS 48 (1956) 711-725, 717.1.). Más szempontból nézve ugyanezt a cselekményt és a Trentói zsinat tanítását továbbmélyítve XII. Piusz pápa úgy fogalmaz, hogy a Pap-Krisztus minden szentmisében a főcselekvő; nemcsak a kereszten és az utolsó vacsora termében, hanem minden szentmisében Krisztus a voltaképpeni pap, akinek a felszentelt pap szolgál. Megjegyezzük, hogy Aquinói Szent Tamásnál az „in persona Christi”-vel azonos jelentésű az „ex persona Christi” kifejezés. Az előbit használja a 2Kor 2,10-et kommentálva abban az értelemben, hogy Pál apostol nem saját, hanem Krisztus tekintélyével bocsátja meg a bűnöket, azaz Krisztus személyében (*Super secundam epistolam ad Corinthios lectura*, 66). Az „ex persona Christi” kifejezést alkalmazza a pap tevékenységének leírására az eukarisztikus cselekményben: a pap magának a beszélő Krisztusnak a személyéből mondja ki az átváltoztatás szavait, vagyis a pap szavai Krisztus szavai, cselekvése Krisztus cselekvése. Az „in persona” illetve az „ex persona” kifejezések használatának a gyökerei feltehetően a prozológiai exegézisig nyúlnak vissza, melyet már az egyházatyák szívesen alkalmaztak például a zsolnártárkommentárokból.

²² II. János Pál pápa *Reconciliatio et poenitentia* kezdetű apostoli buzdítása általában a szentségi cselekményekre terjesztette ki a kifejezés használatát. A *Pastores dabo vobis* (PDV 43,2) és a *Katolikus Egyház Katekizmusa* (KEK 1548) pedig a tanítói és lelkipásztori területre is.

²³ Vö. Philip Goyret, *Chiamati, consacrati, inviati. Il sacramento dell'ordine*, 87.

²⁴ Vö. Gisbert Greshake, *Priester sein in dieser Zeit*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 2000, 101-117.

²⁵ PDV 15,4.

²⁶ PDV 22,3.

²⁷ A KEK megfogalmazásában: a „Fő-Krisztus láthatóvá tett jelenléte a hívők közösségében”. KEK 1549.

nagy méltóság hordozója, mert Krisztusra mutat és Krisztus cselekszik általa. A konszekráció révén új jelentést, célt, sőt ontológiai minőséget nyer léte. A pap Krisztust jeleníti meg, aki titokzatos Testének, az Egyháznak a Feje, nem pedig egy a tagok közül; Krisztust, aki Pap, Tanító és Pásztor, az Újszövetség egyetlen Közvetítője.²⁸ A pap az Egyházban és az Egyházért van, de úgy, hogy létében és szolgálatában Krisztus megelőző, ingyenes kegyelmének jele az egyházi közösség felé, tanúsítja az Egyház állandó ráutaltságát Krisztusra. Krisztust megjelenítő papi léte és cselekvése az evangélium tekintélyi hirdetésével, a szentségek kiosztásával és az egyházi közösség összegyűjtésével szakramentálisan, azaz Krisztustól felhatalmazva, jelszerűen és hatékonyan azt fejezi ki, hogy nem az Egyház tagjai adják önmaguknak az üdvösséget, és nem ők alkotják meg maguknak az Egyházat. Mindezt Krisztus műveli a Szentlélek erejében a pap szolgálatán keresztül.

A zsinati tanítás nyomán a teológia azonban azt is állítja, hogy a pap nemcsak Krisztust jeleníti meg, hanem magát az Egyházat is. A LG 10 megfogalmazása szerint a papok a Krisztus személyében elkészített eukarisztikus áldozatot „Isten egész népének a nevében ajánlják fel”. Ezt megismétli a PO 2,4 is. A LG 28 pedig hozzáteszi, hogy a papok „az eukarisztikus összejöveteleken Krisztus személyében cselekedve és az Ő misztériumát hirdetve a hívők önátadását összekapcsolják Fejük áldozatával”. Amint a Krisztus-reprezentáció esetében, úgy itt, az Egyház-reprezentáció esetében is az eukarisztikus cselekményből kiindulva analóg értelemben kiterjeszhető a papi szolgálat más területeire is az „agere in totius Ecclesiae persona” fogalma.²⁹ A pap ugyanis szentségkiszolgáltatói, igehirdetői és pásztori tevékenységében mindig az Egyház nevében is cselekszik. Az Egyház hitbéli tanítása alapján hirdeti az evangéliumot. A szentségek ünneplését az Egyház intenciójának megfelelően vezeti. A szentségi cselekmények egyszerre a megdicsőült Krisztus és az Egyház aktusai, a pap mindkét cselekvőt megjeleníti. Ugyanígy a Krisztus személyében bemutatott eukarisztikus áldozat egyszerre az Egyház áldozata is. Ezért a papi szolgálat lényege szerint közösségi természetű, azaz csak a püspökkel és a többi pappal, végső soron csak az egész Egyházzal való hierarchikus közösségben végezhető (vö. LG 21, PO 2; 7,1). A pap nemcsak a Fő-Krisztus megelőző kegyelmének a megjelenítője, hanem a Krisztus kegyelmi ajándékát hittel és hálával elfogadó egész Egyházé is.

E kettős, fölülről lefelé (repraesentatio Christi Capitis) és alulról fölfelé (repraesentatio Ecclesiae/unitatis Ecclesiae) irányuló reprezentáció végső gyökere azonban magában a Krisztus-eseményben található. Jézus Krisztusnak, az egyetlen Közvetítőnek a küldetésében is megkülönböztethető ugyanis ez a két mozzanat. Kinyilatkoztatóként és megszentelőként Jézus Istentől, az Atyától közvetíti az isteni életet az embernek, az Igével egyesült szent emberségén keresztül megjelenítve számunkra az Atyát a Lélek erejében. Ugyanakkor önátadó életével és végül áldott keresztáldozatával az egész emberiség nevében megdicsőíti az Atyát a Szentlélekben. Krisztus fősege mindkét dinamikát magában foglalja és egyesíti. Titokzatos Testének, az Egyháznak a Fejeként a Szentlélekben tanítja, megszenteli és táplálja Testének tagjait. Másfelől, Testének tagjait önmagával egyesítve, az egész Test nevében, főként az eukarisztikus áldozatába sűrített megváltói áldozatával tökéletesen megdicsőíti az Atyát ugyancsak a Szentlélekben. A pap szolgálatában, aki Krisztusnak, a Főnek a megjelenítője, ugyancsak összeér ez a két dinamika. A pap éppen azért tud az Egyház reprezentánsa is lenni és az egész Egyház nevében cselekedni, mert felszentelésénél fogva Krisztusnak, az Egyház Fejének a reprezentánsa és az ő személyében cselekszik.

---

²⁸ „Amennyiben megjeleníti Krisztust, a Főt és Pásztort s az Egyház Völegényét, a pap nemcsak az Egyházban van, hanem az Egyház színe előtt is áll” – fogalmaz II. János Pál pápa a papképzésről szóló apostoli buzdításában. PDV 22,3.

²⁹ Vö. Gisbert Greshake, *Priester sein in dieser Zeit*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 2000, 122-146.

5. Az általános papság és a szolgálati vagy hierarchikus papság viszonya

Amint fentebb láttuk, a II. Vatikáni zsinat a szolgálati papságot Isten újszövetségi népén belül helyezi el. Ez a nép a szentírási megjelölés szerint papi nép. A Trentói zsinat és az azt követő századok katolikus teológiája válaszul arra, hogy a reformátorok csak a minden hívő közös, lelki papságát fogadták el, elutasítva a külső, látható papságot az Újszövetségben, nem vetett számot az Egyháznak mint papi népnek a bibliai tanításával. A II. Vatikáni zsinat pótolta ezt a hiányosságot XI. és XII. Piusz pápák idevágó megnyilatkozásainak nyomdokain haladva.³⁰ A LG sorra idézi azokat az újszövetségi szövegeket, melyek arról szólnak, hogy a megváltottakat Krisztus Atyjának, Istennek „országává és papjaivá tette” (Jel 1,6; 5,9-10); az Egyházban élő kövekként lelki házzá, szent papsággá épülnek Krisztus szegletkövén, hogy Istennek tetsző lelki áldozatokat ajánljanak fel (1Pét 2,4-5), önmagukat Istennek tetsző, élő és szent áldozatul adják (Róm 12,1), királyi papságként, szent nemzetként, Istennek tulajdonul kiválasztott népként Isten dicsőségét hirdessék (1Pét 2,9) és tanúskodjanak Krisztusról valamint reményük alapjáról (1Pét 3,15). E szöveghelyeket értelmezve tanítja a Zsinat, hogy a megkereszteltek papi közössége az egyes szentségek felvétele és az erények által épül. A keresztségben kapott eltörölhetetlen jegy által arra rendeli őket Isten, hogy résztvegyenek a keresztény vallás istentiszteletében az ima, a szeretet művei, a szent élet tanúsága és az önmegtagadás által. A szentmiseáldozatban Jézusnak, az isteni Báránynak a felajánlásához csatlakoznak és vele együtt önmagukat is felajánlják Istennek (LG 11).

A krisztushívők e közös papsága és a szolgálati papság közötti kapcsolatról a Zsinat három alapkijelentést tesz (LG 10). (1) Mindkét papságnak egy és ugyanazon forrása Jézus Krisztus egyetlen papsága, aki az Újszövetség főpapja. (2) A hívők általános papsága nem fokozatilag, hanem lényegileg különbözik az egyházi hivatalviselők szolgálati papságától. Másként fogalmazva: a hierarchikus papság nem vezethető le az általánosból, nem annak fokozatilag különböző kifejlődése vagy betetőzése, hanem más síkon valósul meg, más a természete. A kétféle papság más és más módon részesedik Krisztus egyetlen papságából.³¹ (3) E különbözőség dacára, pontosabban éppen ezért, a papság e kettő, sajátos megvalósulási módja kölcsönösen egymáshoz van rendelve (ad invicem ordinantur).³² A kölcsönös egymásra

---

³⁰ XI. Piusz pápa terjesztette elő elsőként a tanítóhivatali megnyilatkozások sorában a hívők általános papságáról szóló tanítást (*Miserentissimus Redemptor*, 170). A Jézus-szíve tisztelet ösztönözte a pápát erre, aki egyfelől azokra a páli szöveghelyekre hivatkozott, ahol arról olvasunk, hogy a keresztényeknek Istennek tetsző, élő áldozattá kell válniuk (Róm 12,1) és Jézus halálát kell hordozniuk testükben (2Kor 4,10). Másrészt, a pápa az első Péter-levéiben található gondolat tartalmát a keresztények „választott nemzetségéről és királyi papságáról” a Zsidó-levél 5,1 felől értelmezi, mely szerint az emberek közül választott pap feladata az ajándékok és áldozatok bemutatása a bűnökért. A pápa olvasatában tehát az egész keresztény népnek, vagyis a választott nemzetségnek és királyi papságnak feladata önmagáért és az egész emberiségért áldozatot bemutatnia és engesztelnie a bűnökért, így részesedik minden keresztény Jézus papságában. Később XII. Piusz a *Mediator Dei* enciklikájában részletesebben is kifejtette a hívek általános és a felszentelt papok szolgálati papsága közötti különbséget, s mindkettőnek a sajátosságát. A liturgia Krisztus papi szolgálatának folytatása, melyben csak a felszentelt papok tudnak „in persona Christi” cselekedni, akik magától Krisztustól kapják lelki hatalmukat a felszentelésben. Mégis minden megkeresztelt méltósága és kötelessége, hogy a maga sajátos módján résztvegyen az eukarisztikus áldozatban. A pápa a keresztség szentségében és az azzal járó eltörölhetetlen jegyben jelöli meg e közös papság gyakorlásának az alapját, melynek révén a megkeresztelt ember Krisztus, a főpap titokzatos Testének tagja lesz és képességet nyer az igazi istentiszteletre (DH 3851).

³¹ *Lumen gentium kommentiert von Peter Hünermann*, in *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil* (Hrsg. von Peter Hünermann und Bernd Jochen Hilberath) Bd 4, Herder, Freiburg im Bressgau 2005, 374 köv.

³² E kölcsönösség a *Pastores dabo vobis* egy gondolatát idézve azt is jelenti, hogy „a fölszentelt szolgálat az Egyházzal egyidős”. Az egyidejűség gondolatát aztán így bontja tovább az apostoli buzdítás: „A fölszentelt papságot tehát nem szabad az Egyháznál idősebbnek tartani, arra hivatkozva, hogy teljesen az Egyház szolgálatára született; de nem is fiatalabb az egyházi közösségnél, mely létrejötté után kapta volna ajándékba a papságot” (PDV 16, 3-4).

vonatkozás és a lényeg szerinti különbözőség lehetővé teszi, hogy más-más szempontból prioritást fogalmazzunk meg az újszövetségi papság két megvalósulási módjának viszonyában. A cél szempontjából elsőbbség illeti a hívők közös, királyi papságát, hiszen ennek lényege Isten személyes megdicsőítése és a személyes megszentelődés; ezek maradnak meg az örök életben. A hatóokság rendjében ugyanakkor bizonyos elsőbbség illeti a felszentelt szolgálati papságot, hiszen ennek tevékenysége „alakítja ki és kormányozza a papi népet, Krisztus személyében elkészíti az eukarisztikus áldozatot és Isten egész népének nevében felajánlja” (LG 10,2). A szolgálati papság célja és értelme tehát a hívők papi néppé formálása; a papi nép kialakítása pedig feltétlenül megkívánja a szolgálati papság létét és tevékenységét.³³

Figyelembe véve a szolgálati papság természetéről mondottakat a következőképpen fogalmazható a szolgálati/hierarchikus és az általános papság közötti lényegi különbség. Az általános papság a keresztség és a bérmálás szentségén alapszik, melyeknek erejében a hívő ember a papi nép tagja lesz. A keresztség szentségében a hívő ember arra konszekrálódik és arra kap eltörölhetetlen jegyet, hogy személyes életében Krisztushoz hasonulva erényes életével és lelkiáldozatok bemutatásával dicsőítse meg az Atyát. A bérmálás szentségében elnyert Szentlélek kenete és a karakter erejében megerősítést kap a Krisztusról szóló tanúságtételre és Isten nagy tetteinek hirdetésére személyes életpéldáján és szavain keresztül. E két szentség révén a hívő ember küldetést kap a Krisztus-reprezentációra; személyes hitén, erényes magatartásán, tettein és a Szentlélektől kapott karizmákat felhasználva jeleníti meg Krisztust és az Egyházat. E küldetésének iránya alapvetően excentrikus, elsődleges közege a világ, melynek megszentelésére hivatott (LG 31,1). Az Egyházban rájuk bízott szolgálat révén a világi krisztushívők a hierarchikus papság munkatársai, de e szolgálatuk nem jelent maradandó hivatalviselést a szakramentális Krisztus-reprezentáció értelmében, melyre külön felszentelés szükséges.³⁴

Ettől eltérően a szolgálati papság az *ordo* külön szentségén alapszik, melynek erejében végzi papi szolgálatát a felszentelt személy. A Szentlélek kenete és az újabb eltörölhetetlen jegy alapján maradandó létbeli képességet kap arra, hogy szolgálati/hivatali cselekvésében szentségi, azaz hatékony jel módján megjelenítse Krisztust és az Egyházat, vagyis a Fő-Krisztus és az egész Egyház személyében cselekedjék. Krisztust, mint az Egyház Fejét, Főpapját, Tanítóját és Pásztorát jeleníti meg, ezért a felszentelt pap úgy van az Egyházban és úgy tagja az Egyháznak, hogy egyszersmind szemközt is áll az egyházi közösséggel. A Fő-Krisztus szakramentális megjelenítőjeként ugyanakkor az egész Egyház szentségi megjelenítője is, hisz Krisztus, a Fő maga mellé veszi titokzatos Testét, az Egyházat az Atya megdicsőítésében. A szolgálati papság küldetésének súlypontja elsősorban koncentrikus irányú, célja a Szentháromság egy Istennel és az Egyház testvéri közösségébe összegyűjteni az embereket.

6. A papok feladatai/hivatalai

Amint láttuk, a Zsinat a papok szolgálatát az Egyház egészének küldetésén belül helyezi el. Ugyanakkor a papok küldetésének a végső forrása nem az Egyház, hanem maga Krisztus. Ő saját fölszenteltségének és küldetésének részeseivé tette az apostolok utódait, a püspököket, akik szolgálatuk hivatalát az Egyházban különböző fokokban átadták (LG 28). Ily módon az egyházi rend teljességét elnyert püspök hivatalában részesedik a maga fokozatának

³³ Philip Goyret, *Chiamati, consecrati, inviati. Il sacramento dell'ordine*, 75 köv.

³⁴ Gisbert Greshake, *Priester sein in dieser Zeit*, 80-87; 117-122.

megfelelően a pap; a püspökön keresztül ő maga is részesedik Krisztusnak az egyetlen Közvetítőnek hivatalában (LG 28).

A Trentói zsinat dogmatikus határozataiban még csak a pap megszentelői feladatát tárgyalta, abszolút középponttá és alappá megtéve az eukarisztikus áldozat bemutatását, melyre maga az *ordo* közvetlenül képesít és küldetést ad. Az egyéb papi feladatokat, mint a lelkek gondozása, az igehirdetés, a pásztori vezetés, melyek a skolasztikus teológia felfogása szerint alapvetően iurisdikción alapulnak, a Tridentinum a reformdekrétumokban részletezte.³⁵ Ettől eltérően a II. Vatikáni zsinat együtt, egymástól elválaszthatatlanul összetartozókként tanít a pap hármias küldetéséről, hivataláról. Ezzel a szentírási tanúságtételnek és a patrisztikus örökségnek teljesen megfelelő, régi-új szemlélettel találkozunk már a LG dogmatikus konstitúció 10 és 28 szakaszában, ahogy a PO dekrétum teljes szövegében és más zsinati dokumentumokban is (AG, SC). Ez egyenes következménye a püspöki szolgálat megújított látásmódjának, mely szerint „a püspökszentelés a megszentelés hivatalával együtt magával hozza a tanítás és a kormányzás hivatalát is” (LG 21,2). A pappá szentelésben a püspök hármias hivatalában részesedik a pap a maga fokozatának megfelelően, melyet a püspök tekintélye alatt, tőle függve és vele hierarchikus közösségben gyakorol. Abból fakadóan, hogy a papszentelés egyaránt forrása mindhárom szolgálatnak/hivatalnak (*tria munera*), a megszentelői hivatal eredetét tekintve elveszítette abszolút privilegizált helyzetét.

A zsinati szövegek, amikor felsorolják a papszentelésből fakadó hármias hivatalt, első helyre mindig az evangélium hirdetését, vagyis az ige szolgálatát teszik. Második helyen váltakozva szerepel hol a pásztori-kormányzói, hol a megszentelői szolgálat az eukarisztikus áldozat bemutatásával. Mindenesetre a PO szövege ott, ahol önálló szakaszokban fejt ki a hármias szolgálat mibenlétét, pontosan követi a püspöki küldetés hármias hivatalát részletező LG-ot a tanítói, a megszentelői és a kormányzói szolgálat sorrendjében (LG 25-27). A zsinati szövegekből azonban kitűnik, hogy a felsorolásnak ez a rendje nem értékrendbeli vagy fontossági rangsort állít fel. Sokkal inkább arra gondolhatunk, hogy Isten népének kialakításában az egyes szolgálatok működésének időbeli rendjét követi a szöveg. Ezért állhat első helyen az igehirdetés, hiszen az evangélium meghirdetése előfeltétele a személyes hit megszületésének, amely aztán szükséges a szentségek felvételéhez. A PO így fogalmaz: „Isten népét elsősorban (*primum*) az élő Isten ígéje gyűjti egybe ... Mivel hit nélkül senki sem üdvözülhet, a papoknak, mint a püspök munkatársainak első kötelessége, hogy Isten evangéliumát mindenkinek hirdessék, hogy ... létrehozzák és gyarapítsák Isten népét” (PO 4). Az ige szolgálata tehát annyiban rendelkezik elsőbbséggel, amennyiben a keresztnyé váláshoz szükséges hit megszületésének a feltétele, s általában időben első állomása ennek a folyamatnak. Az első helyen szerepeltetését ezen túl még az indokolhatja, hogy az újszövetségi íráskor leginkább és leggyakrabban az evangélium tekintéllyel történő hirdetését dokumentálják úgy, mint az apostoli, egyházi szolgálat elsőrendű feladatát.

Ugyanakkor az is világos a zsinati szövegből, hogy e folyamat beteljesedésének a szempontjából a megszentelés és különösképpen az Eukarisztia ünneplése élvez elsőbbséget, mely a SC megfogalmazása szerint csúcsa és forrása az Egyház minden tevékenységének (SC 10). Sőt magának a papi szolgálatnak a szempontjából is az eukarisztikus áldozat bemutatása tekinthető a középpontnak, hiszen itt kiemelkedő értelemben mondható, hogy Krisztus személyében cselekednek. A LG 28 így fogalmaz: „Szent hivatalukat főképp az Eukarisztia ünneplésekor, vagyis a szent áldozati lakomán gyakorolják (*maxime exercent*).” A PO 2,4 pedig hozzáteszi: „Erre (Krisztus áldozatának az egész Egyház nevében történő vérontás

---

³⁵ Karl J. Becker, *Der priesterliche Dienst II, Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Lehramt*, 108; Gárdonyi Máté, *A papi élet reformja a Trienti Zsinat korában*, in *Studia Theologica Budapestinensia* 27, Budapest 2001.

nélküli felajánlására a szentmisében) irányul és ebben teljesebbé válik a papok szolgálata: az evangélium hirdetésével kezdődik, Krisztus áldozatából meríti erejét és hatékonyságát” (vö. PO 13,3). A papi lelkiségnek és személyes megszentelődésnek is legfőbb forrása a Krisztus képviselőjében bemutatott eukarisztikus áldozat, melyhez életük lelki áldozatával a papoknak is csatlakozniuk kell.

A papok Krisztus pásztori hivatalát is gyakorolják az Ő tekintélyében való részesedésük mértéke szerint a püspök nevében. Újdonság a Trentói zsinat és a középkori teológia szemléletéhez képest, hogy a hívekkel való egyéni törődés mellett (lelkivezetés, nevelés, lelki gondoskodás a szegényekről, betegekről, haldoklókról, katekumenekről), melyet hagyományos kifejezéssel „cura animarum”-nak neveztek, a PO hangsúlyozza a pásztori szolgálatnak a közösségformáló dimenzióját is. A lekipásztor feladata „egybegyűjteni Isten családját, mint testvéri közösséget” (PO 6,1), küldetéséhez tartozik, hogy „valódi keresztény közösséget alakítson ki” (PO 6,4). A zsinati tanítás ismét emlékeztet arra, hogy a keresztény közösség alapja és szegletköve a szent Eukarisztia ünneplése, ahonnan a közösségi szellemre irányuló nevelésnek ki kell indulnia (PO 6,5). Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a Trentói zsinat egyoldalúan kultikus megalapozottságú papságteológiáját a II. Vatikáni zsinat kiegyensúlyozta azzal, hogy mindhárom papi szolgálatnak egyenlő méltóságot adott annak révén, hogy a megszentelői küldetés mellett a tanítói és pásztori hivatalt is magából az ordóból eredeztette. Ugyanakkor megőrizte a papi küldetés Eukarisztia-központúságát.

A papi feladatok egymáshoz való viszonyával kapcsolatban a zsinati tanításhoz érdemes két kiegészítő észrevételt tennünk. Egyfelől, a szentírási tanúságtételből világosan látszik, hogy Krisztus küldetésében a három hivatal megkülönböztetése adekvátan nem lehetséges. Egymást kölcsönösen átjáró és átfogó dimenziókról van szó, bármelyik hivatal magában foglalja a másik kettőt is. Ezért a megkülönböztetés, noha a hangsúlytétel szempontjából jogos lehet, kissé mesterkéltnak tűnhet. Jézus tanítói-prófétai küldetése valójában kinyilatkoztató cselekvés, sőt ő maga Isten, az Atya kinyilatkoztatása. Ebből adódóan Jézus életében valójában minden kinyilatkoztatás, nemcsak a szavai, hanem pásztori gondoskodó tettei (pl. gyógyításai, csodái, közösségformálása, szeretetszolgálat), és papi-megszentelő magatartása (bűnbocsánatadás, önátadó áldozata az Eukarisztiaiban és a kereszten) is. Ugyanez elmondható a másik két hivataláról is. Egész küldetésének középpontja Isten népének egybegyűjtése és megújítása Isten országában, elvezetése az Atyával való közösségre a Lélek erejében. Ennek a pásztori feladatnak a szolgálatában áll tanítói-kinyilatkoztatói tevékenysége és ennek lesz következménye életének papi odaadása övéért és minden emberért az eukarisztikus lakomán és a kereszten. Hasonlóképpen Jézus papi magatartása, az Atya tökéletes megdicsőítése és az ember büntől való megszabadítása, megszentelése is teljesen áthatja kinyilatkoztató és pásztori tevékenységét.

Ha ez így van, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy Krisztus szolgájának és szakramentális megjelenítőjének, a papnak a küldetésében is szorosán összetartoznak és áthatják egymást e hármasság küldetés dimenziói. Ez lehet az oka annak, hogy a pásztor (pastor) és a pap (sacerdos) kifejezéseknek a teológiai és magiszteriumi szóhasználatban nemcsak speciális és leszűkített jelentése lehet (vezetői a pásztornak és kultikus a sacerdosnak), hanem átfogó, a másik két küldetésdimenziót is magába építő szintetizáló jelentése is.³⁶ Jézus hármasság-egy küldetésének perikoretikus természetéből érthető az is, hogy az eukarisztikus áldozatnak középponti jelentősége van a papi szolgálatban és életben, ahogy az Egyház

---

³⁶ Megjegyezzük, hogy a pap kifejezésnek már az Ószövetségben volt egy átfogó, szintetikus jelentése, ami meghaladja az áldozatbemutató kultikus tevékenységet, s magában foglalja a Tóra magyarázatát, tehát a tanítást is. Vö. Rózsa Huba, „Papság, papi szolgálat az Ószövetségben”, *Teológia* 42 (2008/1-2) 58-69. A papi tevékenységnek ez a tanítói és kultikus eleme, melyek közül az előbbi a fogság után az írástudókra ment át, bizonyos értelemben a pásztori feladattal is kiegészült, amennyiben a főpap és a szünedrion papi tagjai fontos vezetői szerepet tölthettek be Izrael életében a fogság után.

életében is, melyet a zsinati szövegek ismételten hangsúlyoznak. Jézus tanítói-kinyilatkoztató, pásztori-egybegyűjtő valamint az embert megszentelő és Atyját megdicsőítő küldetésének mindhárom dimenziója ugyanis itt, az eukarisztikus önátadásának aktusában éri el tetőpontját és benne összegződik. Végül a krisztusi hivatalok összefonódását szem előtt tartva válnak érthetővé a Zsinat utáni papság-teológia újraértelmezésének különböző kísérletei, melyek más-más hivatalt igyekeztek kiindulónak, illetve középpontnak megtenni s a többi annak látószögében értelmezni: az ige szolgálatát (Rahner), a közösség vagy egység pásztori szolgálatát (Kasper, Galot, Pastores dabo vobis), illetve a megszentelői-papi szolgálatot (Rambaldi, Ecclesia de Eucharistia).³⁷

---

³⁷ Giacomo Canobbio, „Presbitero, sacerdote, pastore”, in *Ministero presbiterale in trasformazione*, 80-87.